

VANAF 4 JAAR

BRUKEBEEEN

SPEL Tingue Dongelmans John van Gelder Yvonne Kuhfus
REGIE Johan Hobo GEBARENREGIE Mieke Julien

HANDTHEATERGROEP HOBBO

INHOUDSOPGAVE

Voorgeschiedenis

Korte inhoud

Doelstelling en doelgroep

Werkwijze

- Cursus Nederlandse Gebarentaal
- Tweetaligheid
- Repetities
- Try-outs
- Lesbrief
- Workshop
- Publiciteit

Vervolg

Bijlage 1. Recensies

Bijlage 2. Medewerkers en curricula vitae

Bijlage 3. Technische gegevens

Bijlage 4. Speellijst

Bijlage 5. Praten met je handen

Colofon

VOORGESCHIEDENIS

Meer dan vijftien jaar geleden kwamen John van Gelder en Johan Hobo elkaar tegen tijdens de opnames voor het televisieprogramma voor kinderen 'Het Kinderkoofkafé'.

Twee acteurs, ongeveer van gelijke leeftijd, de een doof, de ander horend. Toen ontstond het idee om samen theater te maken, een idee dat pas onlangs werd gerealiseerd.

Johan Hobo is een van de oprichters van theatergroep Hobo en John van Gelder een van de oprichters van Handtheater. Theatergroep Hobo maakt voorstellingen voor de jongste kinderen van het basisonderwijs. Eenvoudige heldere verhalen, waarbij visuele elementen en muziek een grote rol spelen.

Handtheater geeft theatervoorstellingen in de Nederlandse Gebarentaal voor een gemengd publiek van doven en horenden.

Beide gezelschappen zagen voordelen in een co-productie. Voor de medewerkers van Theatergroep Hobo bood dit samenwerkingsproject de mogelijkheid om de Nederlandse Gebarentaal, een visuele taal met een krachtige fysieke expressie, te integreren in de eigen werkwijze.

Voor Handtheater verschaftte dit samenwerkingsproject de mogelijkheid om het eigen kunnen te spiegelen aan collega-theatermakers met een jarenlange ervaring in het theater maken voor kinderen.

Verder was het tot stand brengen van een tweetalige voorstelling, zonder gebruik te maken van tolken, voor beide groepen een uitdaging.

De laatste tijd nemen steeds meer theatergezelschappen het initiatief om een of meer voorstellingen voor kinderen door tolken te laten vertalen in de Nederlandse Gebarentaal. De tolken staan op het podium, naast de actie en tolken de tekst van de sprekende acteurs in de Nederlandse Gebarentaal. Een voorbeeld van deze werkwijze is Klokkenluider van de Notre Dame van Opus One. Het voordeel van deze manier van werken is dat ten minste enkele voorstellingen voor dove kinderen worden ontsloten. Het nadeel is dat de kinderen van de actie naar de tolk moeten kijken, en vice versa, waardoor ze of een deel van de actie missen óf een deel van het verhaal.

Het Speeltheater Holland is een stap verder gegaan. Een van de acteurs is de (dove) Billy Seago. Hij is onderdeel van de actie. Hij speelt mee als acteur en vertaalt in zijn rol wat er wordt gezegd. Voordeel is dat dove kinderen het verhaal gemakkelijker kunnen volgen omdat de 'tolk' en de actie in een oogopslag zijn te volgen. Nadeel is dat de voertaal van het stuk het gesproken Nederlands is. De NGT wordt alleen gebruikt om het Nederlands te vertalen. Vandaar dat Hobo en Handtheater het als een uitdaging zagen om te streven naar gelijkwaardigheid tussen het Nederlands en de Nederlandse Gebarentaal op het podium. Dit streven leidde tot de voorstelling Brekebeen.

KORTE INHOUD

Brekebeen is een theatervoorstelling voor dove en horende kinderen van 4 tot 8 jaar, over rivaliteit, vriendschap en fantasie.

Vragen als: 'Wat wil je', 'Hoe bereik je wat je wilt?' en 'Is het wel zo leuk als je dromen vervuld worden?' worden op een luchtige manier in de voorstelling verwerkt.

De poppen worden gespeeld door twee horende actrices en een dove acteur. In hun onderlinge communicatie maken ze gebruik van de Nederlandse Gebarentaal en het gesproken Nederlands. Op een vanzelfsprekende en speelse wijze verduidelijken ze elkaar. Visuele elementen versterken het geheel.

Daar zit Donna, de pronkpop, de pracht- en praalpop, tegen de koude keldermuur.

Maar waar is haar weelderige pruik? En waarom is haar jurk zo versleten? Ze ziet er niet uit, die pronkpop met haar kale kop.

'Toen ik nog een baljurk aan had en zwarte pijpenkrullen met linten in mijn haar, draaiden ze aan de sleutel op mijn rug en dan begon ik te dansen,' zegt ze verdrietig.

Sloeber ligt opgevouwen in een mand. Opvouwen kan Sloeber goed. Je bent een lappenpop of je bent het niet. En dat hij niet horen kan, zo zonder oren, is geen probleem. Hij wappert gewoon met zijn handen. 'Ik ben toch de beste,' gebaart hij. 'En dat ik geen oren heb, maakt niets uit. Ik trek gewoon een muts over mijn kop.'

Donna knikt somber.

Daar zitten ze dan, Donna en Sloeber in de koude kelder onder de speelgoedwinkel. Alles om hen heen is kapot, kaduuk, verroest en versleten.

Alleen als de sirene gaat, komen de poppen tot leven. En voor de rest is het wachten en wachten tot de deur van de kelder opengaat en de baas van de speelgoedwinkel de trap afkomt. Dan word je misschien opgehaald om opgeknapt een nieuw leven te beginnen.

En die dag gáát de deur open. Maar er komt geen baas. Met veel geraas dondert een clownspop naar beneden. Een clownspop met peenhaar en flaporen, en een gebroken been, en een naam die niet bij haar past. Jip.

't Is wel even wennen, zo met zijn drieën, maar uiteindelijk worden ze de beste vrienden. Tot op de dag dat de deur weer opengaat en Donna wordt opgehaald.

Sloeber vouwt zich op van verdriet. En Jip snuit haar rode neus tot hij rooier is dan rood. Zullen ze haar ooit weer terugzien? Hun Donna...

DOELSTELLING EN DOELGROEP

Doelstelling

De doelstelling van Brekebeen is een tweetalige voorstelling te maken die toegankelijk is voor een gemengd publiek van horende en dove kinderen.

De voorstelling is inmiddels 21 maal gespeeld en bezocht door 1913 dove en horende kinderen en volwassenen. (Zie bijlage 2.) Uit de reacties van het publiek blijkt dat de doelstelling ruimschoots is gehaald.

Perfect was het samenspel tussen Donna, Sloeber en Jip. Je hebt gewoon niet door dat er gebruikgemaakt wordt van twee talen. Toen ik aan mijn zoon van vijf vroeg of hij Sloeber kon verstaan, reageerde hij zeer verbaasd: 'Natuurlijk!'

De kinderen vonden het de normaalste zaak van de wereld dat je ook met je handen kan praten en hadden absoluut niet door dat jullie voorstelling uniek is. Dat is een groot compliment.

Mechteld Overkamp – Van den Beld,
beleidsmedewerker Nationaal Revalidatie Fonds.

Ik heb samen met mijn vierjarige, horende nichtje genoten van deze geweldige voorstelling. Volgens haar praatte die indiaan 'gewoon met zijn handen' en 'die prinses wilde verkering met 'm'. Geen woord over anders zijn, alleen 'vet zielig dat die prinses bij haar vriendjes weg moest.

Een aanrader dus en ik ga de voorstelling zeker nog een keer bekijken.

Erika Zeegers,
directeur van Dovenschap, landelijke belangenorganisatie voor doven.

Voor de horende kinderen gaf de aanwezigheid van dove kinderen een extra dimensie. Vaak stonden ze met open mond te kijken naar de communicatie in de Nederlandse Gebarentaal tussen dove kinderen onderling en tussen dove kinderen en hun ouders.

Voor de dove kinderen was het een belevenis om samen met horende vriendjes en vriendinnetjes, broertjes en zusjes, naar het theater te gaan en daar te kunnen genieten van een voorstelling die voor iedereen begrijpelijk is.

Sommige dove kinderen bezochten de voorstelling meerdere keren en namen dan weer nieuwe vriendjes en vriendinnetjes mee.

Bij de voorstelling in Brielle zat een doof meisje op de eerste rij. Doris van 4 jaar. Na afloop wilde ze de zaal niet verlaten, maar keek haar ogen uit naar het afbreken van het decor en naar John van Gelder en Ali Shafiee die met elkaar communiceerden in NGT. Ze trok haar moeder aan haar jas en gebaarde luid en duidelijk: 'Als ik groot ben, ga ik ook toneelspelen.' We zullen nog minstens een jaar of tien, vijftien op Doris moeten wachten, maar in de tussentijd moet ze wel voldoende aanbod krijgen om haar toekomst-droom gestalte te kunnen geven. Brekebeen heeft tenminste een steentje hieraan bijgedragen.

Doelgroep

Theatergroep Hobo richt zich op (horende) kinderen van de onderbouw van de basisschool (groep 1 tot en met 4). Bij deze productie zijn ook dove kinderen in diezelfde leeftijdscategorie bereikt.

WERKWIJZE

Cursus Nederlandse Gebarentaal

John van Gelder is in januari 2000 begonnen met een gebarencursus voor de twee horende actrices en de horende regisseur. Als basis heeft hij het cursusmateriaal gebruikt (boek en videoband) dat is ontwikkeld voor zijn lessen aan de Hogeschool Holland. Begonnen is met het opbouwen van een basislexicon in de Nederlandse Gebarentaal. Daarnaast bekeken de actrices en de regisseur video-films en lazen zij enkele boeken.

Hoewel er, meestal wekelijks, lessen hebben plaatsgevonden in de maanden januari tot en met april en september tot en met november 2000, was het aantal lessen toch te weinig om een basisvaardigheid in NGT te ontwikkelen.

Daarbij kwam dat er in de planning van Handtheater te weinig tijd was gereserveerd voor de lessen, zodat deze vaak 'even tussendoor' moesten worden gegeven. We hebben de tijd en energie die het kost om een vreemde taal te leren, en dan nog wel een visueel-manuele taal, onderschat. Voor toekomstige samenwerkingsprojecten is het raadzaam om het leren van NGT ruim in tijd en geld te begroten.

Tweetaligheid

Het script is geschreven in het Nederlands en in eerste concept vertaald in de Nederlandse Gebarentaal door Sarah Muller, voor wie de NGT de moedertaal is, Sandra Markies, een ervaren tolk, en Mieke Julien.

De tweetaligheid bracht een aantal problemen en bijzonderheden met zich mee

De horende actrices moeten een aantal keren zowel gebaren als spreken. Gelijktijdig spreken en gebaren is voor iemand die dat niet gewend is lastig. Het vereist veel oefening om zowel de gebaren als woorden op een natuurlijke wijze te uiten.

Omdat de grammatica van de Nederlandse Gebarentaal en het Nederlands van elkaar verschillen, moest er op verschillende plaat-

sen in de tekst gezocht worden naar een compromis. Om een voorbeeld te geven:

Bij de zin: 'Bij mij heeft zo'n stom kind mijn haar afgeknipt' is het duidelijk dat dat in het verleden is gebeurd, omdat de voltooid verleden tijd wordt gebruikt.

In de NGT wordt de verleden tijd aangegeven aan het begin van de zin door het gebaar voor 'vroeger' te maken.

Dat betekent dat de actrice terwijl zij zégt 'bij mij', moet gebaren 'vroeger'.

Op sommige plaatsen was het niet mogelijk om gelijktijdig te spreken en te gebaren, omdat de grammaticale structuur van het Nederlands en de NGT te veel verschilden, en is een andere oplossing gekozen.

Donna zegt in het stuk: 'Wij zijn weggegooid, omdat we kapot zijn'.

Sloeber gebaart tegelijkertijd: 'Wij kapot, daarom wij weggegooid.'

Voor de communicatie in de Nederlandse Gebarentaal is oogcontact van essentieel belang. Niet aankijken is synoniem aan niet luisteren. Voor de horende actrices was het in het begin moeilijk om dat te begrijpen en in praktijk te brengen. Dat komt omdat bij gesproken talen het niet noodzakelijk is om elkaar aan te kijken onder het spreken.

Als de dove acteur geen oogcontact kon maken, hield hij op met te communiceren.

Het heeft vele maanden geduurd voordat oogcontact een vanzelfsprekendheid was.

Ook in het volgende seizoen moet dit aspect aandacht krijgen, omdat oogcontact voor het organische en vloeiende verloop van de voorstelling een noodzakelijke voorwaarde is.

Om ervoor te zorgen dat het toneelstuk voor zowel dove als horende kinderen te volgen is, zijn verschillende oplossingen gevonden.

Soms gebaart Sloeber, de dove acteur, en fungeert Donna als tolk.

Dat komt vooral in het begin van het stuk voor waarin Sloeber en Donna Jip ontmoeten die nog niet kan gebaren. Bijvoorbeeld:

Sloeber gebaart: 'Boven speel-winkel, kelder onder, hier.
Donna zegt tegen Jip: 'Zie je well
Jip vraagt: Wat zegt-ie dan?
Donna antwoordt: Hij zegt dat we in de kelder van een speel-
goedwinkel zijn.

Soms spreekt Donna of Jip en maakt Sloeber simultaan gebaren.
Bijvoorbeeld:

Donna zegt: Ik heet Donna. En hij heet Sloeber.
Sloeber gebaart: Zij naam Donna, ik naam Sloeber.

Soms wordt uit de reacties van Donna en Jip op Sloeber duidelijk
wat hij daarvoor in NGT heeft uitgedrukt. Bijvoorbeeld:

Sloeber gebaart: Elke dag, zelfde, zelfde, zelfde
Donna antwoordt: Het is hier heus niet elke dag hetzelfde

Repetities

De repetitieperiode vond plaats in de maanden december 2000, januari en februari 2001. In die tijd werd er vier dagen per week gerepeteerd in Theater 't OOG, centrum voor dovencultuur en gebarentaal in Amsterdam.

Die intensieve repetitieperiode was voor iedereen zwaar, maar met name voor de dove acteur, omdat er – zoals aanvankelijk wel in de bedoeling lag – vaak geen tolk bij de repetities aanwezig was. Voor de horende actrices was het te moeilijk om naast het repeteren ook nog regieaanwijzingen te tolken, zeker gezien hun gebrekkige vaardigheid in de NGT. Gelukkig konden we terugvallen op Erik Feenstra (verantwoordelijk voor de adviezen op het gebied van beweging) die de NGT op een aardig niveau beheerst.

Bij toekomstige samenwerkingsprojecten is het noodzakelijk te zorgen voor een tolk bij de repetities, nabesprekingen en werkoverleggen.

Try-outs

Er zijn drie try-outs gehouden in Theater 't OOG, tweemaal voor een groep horende kinderen van een school in de buurt, eenmaal voor dove kinderen van de J.C. Ammanschool in Amsterdam.

Met name de laatste try-out werd door iedereen als heel spannend ervaren. Zouden de dove kinderen het verhaal net zo goed begrijpen als de horende kinderen?

Na afloop van de voorstelling kon iedereen opgelucht ademhalen. De dove kinderen konden het verhaal goed volgen en richtten zich – om het verhaal te kunnen volgen - vrijwel automatisch op Sloeber. De andere twee poppen, Donna en Jip, hadden ook hun belangstelling. Net als de horende kinderen waren ze diep onder de indruk van de prachtige jurk van Donna.

Het bleek wel noodzakelijk te zijn om de dove kinderen uitdrukkelijk te vertellen dat de acteur die Sloeber speelt, zelf doof is.

Voor de horende kinderen was er voorafgaand aan de voorstelling een korte introductie met de meest voorkomende gebaren uit het stuk. Ze oefenden enthousiast mee.

Lesbrief

Bij de voorstelling is een lesbrief gemaakt. De lesbrief is als volgt opgebouwd:

Inleiding

Hoofdstuk 1. Toneelspelen is doen alsof

Hoofdstuk 2. Brekebeen

Hoofdstuk 3. Praten met je handen

Hoofdstuk 4. Iedereen heeft billen

Hoofdstuk 5. Poppen zijn net mensen

Aanbevolen literatuur

Colofon

De lesbrief wordt geïllustreerd met:

- tekeningen van gebaren
- tekeningen van kinderen die de voorstelling hebben gezien.

Workshop

Voorafgaand aan de voorstelling kan een workshop worden gegeven waarin de meest voorkomende gebaren uit de voorstelling aan de orde komen. Zie voor de inhoud van de workshop bijlage 5.

Publiciteit

Hobo heeft theaters, buurthuizen en Stichtingen voor Kunstzinnige Vorming, uit een bestand van 500 adressen benaderd. Handtheater beschikt over 2000 adressen van instellingen, scholen e.d. Al deze instellingen hebben informatie over de voorstelling ontvangen. Handtheater maakt verder publiciteit via de pagina's van Teletekst. In de verschillende regio's beschikt Handtheater over sleutelpersonen die actief in de regio werven.

Tot nu toe is de voorstelling aangeboden via de jaarfolder van Hobo in januari 2000.

Vervolgens zijn vooral de vaste uitkopers van theatergroep Hobo telefonisch benaderd. Tevens hebben wij afnemers van Handtheater benaderd.

Verder zijn wij op voorhand opgenomen in het aanbod van Muziek en Theater Netwerk, zodat de voorstelling voor veel instellingen betaalbaar is.

Tenslotte hebben we ook dit jaar deelgenomen aan de publiciteitsbeurs.

Vervolg

Voor het komende seizoen zijn 24 voorstellingen gepland. Verder wordt verwacht dat er enkele schoolseries zullen plaatsvinden.

BIJLAGE

1

R E C E N S I E S

Jip, gespeeld door Yvonne Kuhfus, en Sloeber, gespeeld door John van Gelder boeien de kinderen tijdens de kindervoorstelling Brekebeen. (Foto Ruud Voest)

Dansende Donna wil liefst prima zijn

Door Eddy Steenvoorden
Woerden

Vlak voor aanvang van de kindervoorstelling Brekebeen vraagt een medewerkster van theaterwerkgroep Spot of iedereen heeft geplast. Het is zaterdagmiddag het enige schoonheidsfoutje in het uitverkochte Woerdense Theater de Kloostertuin: de acht dove kinderen in het publiek horen niet wat ze zegt.

Brekebeen is een ontroerende en vrolijke voorstelling voor zowel horende als dove kinderen vanaf vier jaar. De twee horende actrices Tineke Dongelmans en Yvonne Kuhfus en de dove acteur John van Gelder gebruiken een mix van gebaren en woorden die voor alle kijkertjes toegankelijk en spannend is. Ze spelen de afgedankte poppen Donna, Jip en Sloeber die in een kelder

vol kapot speelgoed bij vlagen nogal tobberig zijn. Donna had vroeger prachtige pijpenkrullen maar is nu helemaal kaal, Sloeber is z'n oren kwijtgeraakt en Jip heeft weliswaar grote oren én een volle bos haar, maar ook een gebroken been.

Vooral de belevenissen van dansende Donna, die niets liever dan prima wil zijn, vallen in de smaak bij de kinderen. De meesten gaan volledig op in het verhaal en wanneer Jip en Sloeber naar een denkbeeldige berg in de verte wijzen, draaien alle koppies honderdachtig graden om op zoek te gaan naar die berg.

De dove Martijn Kroon (6) uit Kockengen heeft hoorbaar de meeste schik van allemaal en niet alleen om de fransen van de drie acteurs. Hij geniet ervan dat hij samen met z'n niet-dove vriendinnetje Alize naar een voorstelling kan die voor allebei is te volgen. „Die zijn er niet veel en ik vond het

hartstikke leuk”, zegt hij na afloop via zijn tolkende ouders Angela en Dick. Ze hebben er een familie-uitje van gemaakt, want ook zus Desiree (6) en broertje Peter zijn bij Brekebeen.

„We kunnen hooguit een keer of vier per jaar naar voorstellingen voor dove, meer zijn er namelijk niet. Een paar jaar geleden had je nog helemaal niks, maar nu begint het een beetje te komen. Bij de laatste intocht van sinterklaas op televisie werd er voor het eerst getolkt, het gaat langzaam de goede kant uit”, zegt Angela.

Brekebeen, naar Woerden gehaald door theaterwerkgroep Spot, is een coproductie van het Handtheater en theatergroep Hobo, waarmee ze door het hele land trekken. Via de voorstelling proberen ze de werelden van dove en horende kinderen dichterbij elkaar te brengen. De acteurs kennen die kloof uit eigen ervaring, zegt John van

Gelder na de uitvoering via tolk Mieke Julien. „De acteurs van Hobo hadden totaal geen ervaring met de dovecultuur en in het begin verliep de samenwerking dan ook nogal stroef. De beginperiode was voor mij heel zwaar, bijvoorbeeld omdat de anderen soms met de regisseur overlegden en zich niet realiseerden dat ik het gesprek niet kon volgen.” Tijdens de repetities gaf Van Gelder, die twee jaar geleden in de Kloostertuin in Theo en Vincent speelde, de anderen les in gebarentaal. „We grociden naar elkaar toe en de anderen werden zich steeds bewuster van mijn positie, ik heb heel veel respect voor de wijze waarop ze zich hebben ingezet. Het resultaat is ernaar, deze middag verliep alles perfect.” Behalve dan dat ene schoonheidsfoutje aan het begin. Angela. „Ach, dat was geen enkel probleem. Voor mij zaten vier dove kinderen op een rij, en ik heb voor alle vier even getolkt.”

Ballerinapop Donna moet kiezen

Handtheater en Theater Hobo spelen voor dove en horende kinderen

In de kelder van een speelgoedwinkel ligt wat afgedankt speelgoed. Poppen bijvoorbeeld, die geen kind meer wil hebben. Donna was ooit een mooie ballerina met gouden pijpenkrullen, maar kaal en versleten heeft ze afgedaan. En Sloeber, de indianenpop, kan niets meer horen. Een kind beet zijn oren af. Tja, dan beland je in de kelder. Dan rolt sip de trap af. Wat die mankeert? Een gebroken been. „Dat is Brekebeen“, roepen de kinderen in de zaal.

De eerste drie groepen van de Leonardo da Vincischool in Amsterdam zijn door Theater Hobo en Handtheater uitgenodigd om een try-out van hun gezamenlijke voorstelling BREKEBEEN te bezoeken in Theater 't OOG. Bij Handtheater spelen acteurs en actrice die doof zijn. Een van hen, John van Gelder, speelt de rol van de indiaan zonder oren. Tingue Dongelmans en Yvonne Kuhlus van Theater Hobo spelen sip en Donna.

De kinderen hebben zich lekker in de blauwe theaterstoeltjes genesteld en zien hoe die lelijke poppen zich eigenlijk best vermaken daar in de kelder. Hoevel, soms verbeeldt eentje zich dat hij beter is dan de rest en denkt met een beetje geluk nog wel verkocht te kunnen worden.

Donna krijgt een kans: de nieuwe oogverblindende baljurk en de roze pruik doen wonderen. Ook het opwindsleutelje is gevonden. Donna wordt verjaardagscadeau. Trots laat ze zich nog even bewonderen door haar oude vrienden.

„De pruik is wel erg roze en met het opwindsleutelje dans je stijver dan vroeger“, vindt Sloeber. „En ik wilde nog wel met je trouwen“, miikt Jip. „Straks maakt dat kind je kapot en gaan ze met je hoofd voetballen.“

Dat doen wij niet, roepen de kinderen in de zaal. Maar intussen staat Donna voor een moeilijke keuze. Kiest ze voor de mooie jurk en een toekomst buiten de kelder of blijft ze toch maar bij haar oude vrienden? Regisseur Johan Hobo is enthousiast over deze eerste samenwerking tussen zijn theater en Handtheater. „Het was moeilijk, alsof je een voorstelling in het Frans en het Engels maakt, maar het was wel een lekkere klus“, vertelt hij tevreden over de twee-talige productie. Want de voorstelling is bedoeld voor dove en horende kinderen. Alles wat gezegd wordt, vertelt Sloeber in gebarentaal en Donna en Jip gebaren ook bij wat ze zeggen. Mieke Julien regisseerde de gebarentaal.

De try-out voor leerlingen van de dovenschool J.C. Amman, was al net zo'n succes als de try-out vandaag voor de horende kinderen die zich muissil hielden en helemaal meeleefden. „Ook al wordt er niet getolkt, dove kinderen begrijpen de voorstelling prima. Zij hebben al gauw in de gaten dat ze bij Sloeber moet zijn“, aldus Julien.

Voorafgaand aan de voorstellingen geeft zij het publiek uitleg over de gebarentaal. En speciaal voor het JIG geeft Mieke Julien een workshop.

Het script is van Tingue Dongelmans. Regie: Johan Hobo; gebarenregie: Mieke Julien. Spelers zijn Tingue Dongelmans, John van Gelder en Yvonne Kuhlus. Decor en kleding: Annelies Douze.

Brekebeen wordt gespeeld op woensdagmiddag 21 maart om 15.00 uur in de City of Wesopa (0294-458093) in Weesp. Voor kinderen vanaf 4 jaar. De toegang is een tientje. Voorafgaand aan de voorstelling, om 14.00 uur, start Mieke Julien de WORKSHOP PRATEN MET JE HANDEN. Deze is gratis toegankelijk voor kinderen die de voorstelling bezoeken.

FOTO: TON KASTERMANS

Horenden en doven versmelten op toneel

Stadstheater. Kindervoorstelling Brekebeen. Co-productie Handtheater en Theatergroep Hobo. Met Tingué Dongelmans, John van Gelder en Yvonne Kuhfus. Regie: Johan Hobo. Gebarenregie Mieke Julien. Gezien gistermiddag. Nog te zien op woensdag 8 mei in theater Pierrot in Den Haag.

DODR GÉ ANSEMS

Zoetermeer - Een lappenpop wiens oren zijn afgebeten is doof. Voor de kinderen die gistermiddag de voorstelling 'Brekebeen' in het Stadstheater bijwoonden, was dat een hele logische verklaring. De dove acteur John van Gelder werd dan ook zonder meer geaccepteerd. Van Gelder uitte zich in de officiële Nederlandse Gebarentaal, waarvan veel doven zich bedienen. Hij stond op de planken met twee horende acteurs, Tingué Dongelmans als de clownspop Jip en Yvonne Kuhfus als de danspop Donna. Zij communiceerden in het gesproken Nederlands en in de gebarentaal. En zo kwam er een naadloze verbinding tot stand tussen de horende en dovenwereld. Uit dat samengaan werd een voorstelling geboren die behalve door de horenden ook zonder problemen kon worden gevolgd door de doven onder het publiek. Dat is met name opmerkelijk omdat de gebaren, noch de gesproken taal werd getolkt. Hooguit werden er zo nu en dan bruggen geslagen tussen de beide talen. Gebaren werden verbaal verduidelijkt en de gesproken woorden wer-

den met duidelijke gebaren vergezeld. Dat gebeurde echter op een zo'n natuurlijke wijze, dat het nergens stoorde. Het hoorde gewoon bij het spel.

Brekebeen is een co-productie van Handtheater, een in Amsterdam gevestigd theatergezelschap van doven en de eveneens in de hoofdstad gevestigde Theatergroep Hobo, geworteld in de wereld van de horenden. Theatergroep Hobo, opgericht door Johan Hobo, ooit artistiek leider van de toneelgroep Wederzijds, maakt al vele jaren kindervoorstellingen.

Een goede kindervoorstelling vergt een heldere verhaallijn en duidelijke niet al te ingewikkelde, liefst korte dialogen. En om de aandacht vast te houden moet de voorstelling ook vaart hebben. En uiteraard moet er de nodige actie en humor in zitten. Brekebeen voldoet daar in vrijwel alle opzichten aan. Het verhaal gaat over drie afgedankte poppen die verblijven in de afvalkelder van een speelgoedwinkel. Een lappenpop zonder oren, uitgedost als Indiaan, een danspop zonder haar en baljurk en een clownspop met een gebroken been. Geen kind wil meer met hen spelen. Zij zijn uitgerangeerd. Toch hopen zij nog op een reddende reparatie zodat zij opnieuw als speelkameraadjes naar de kinderen kunnen. De danspop Donna krijgt die kans. En na haar opknapbeurt, verschijnt zij in volle glorie opnieuw in de kelder. Zij is uitgeroepen tot hoofdcadeau voor een jarig kind. Toch laat zij zich uiteindelijk door haar

twee kelderogenoten toetakelen om deze uitverkiezing onge-daan te maken.

Over het spel van de drie acteurs hebben we weinig aan te merken. Zij beheersen het moeilijke en niet te onderschat-

ten metier van het toneelspe-len voor kinderen. Publiek, dat in tegenstelling tot de beleefde volwassenen direct zijn ongenoegen uit als hem iets niet bevalt.

Het drietal slaagde er in om

zijn publiek bijna een uur lang in de ban te houden. Dat zegt al genoeg.

Zeker met een kwetsbare voorstelling als deze, waarmee zowel horenden als doven moesten worden bediend.

HC

dd

20/4/01

cyfage

Wekernieuw

Een bijzonder **BREKEBEENTJE**

JEUGDTHEATER — Theater Hobo maakt al 25 jaar theater voor met name jonge kinderen. Eenvoudige, heldere verhalen, smakelijke muziek en aanstekelijk spel zijn de kenmerkende elementen in hun voorstellingen. Voor 'Brekebeen' zijn zij een bijzondere samenwerking aangegaan, namelijk met het Handtheater, dat voorstellingen maakt voor dove en gehoorgestoorde mensen.

Inspiratiebron voor deze productie was 'Stella Luna' van Speeltheater Holland, waarin voor het eerst in Nederland gebarentaal een onlosmakelijk onderdeel van de voorstelling vormde.

Theatergroep Hobo is zelfs nog verder gegaan. Spreektaal en gebarentaal hebben een gelijkwaardige rol gekregen en worden naast en door elkaar gebruikt, ondersteund door sterk visuele elementen en een accent op beweging.

Het verhaal is simpel en helder en speelt zich af in de kelder van een speelgoedwinkel waar kapot speelgoed op een reparatie en daarna op een nieuwe eigenaar ligt te wachten. Zo was Donna ooit een pop met krullen en een prachtige jurk, nu is ze kaal en haar dansmechanisme is kapot. Er is ook Sloeber, de lappenpop zonder oren en Jip, een clowntje met maar één been. Ze kunnen het prima met elkaar vinden, tot het moment dat Donna wordt opgeknapt en verkocht kan worden.

Theatergroep Hobo heeft samen met het Handtheater een uitermate sympathieke voorstelling afgeleverd, waarin spreek- en gebarentaal naadloos in elkaar overgaan. (M.K.)

Wo. 2 Groningen, wo. 9 Den Haag, za. 12 Huizen. Reprisetournee volgend seizoen. Info: 020-612.81.79.

Doen & Laten
stad@parool.nl

Na afloop zwaaien

NA AFLOOP VAN een try-out van *Brekebeen* vroeg een dove man uit het publiek via een doventolk aan zijn horende buurvrouw of ze alles wel goed had kunnen volgen. Natuurlijk had ze dat, want in de jeugdtheatervoorstelling wordt niet alleen gebarentaal gebezigd. Ze vroeg op haar beurt of hij alles had begrepen. Ook dit antwoord luidde bevestigend. Mooi, want het is de bedoeling dat de voorstelling net zo toegankelijk is voor dove als voor horende toeschouwers. Gisteren was in De Krakeling de première van *Brekebeen*, een coproductie van jeugdtheatergroep Hobo en het Handtheater. Het stuk, bedoeld voor publiek vanaf vier jaar, wordt gespeeld door de dove acteur John van Gelder en twee niet-dove actrices: Tinue Dongelmans en Yvonne Kuhfus. Het verhaal: drie afgedankte poppen dromen van een beter leven in een gezellige kinderkamer.

Het is de jubileumvoorstelling van Hobo. Dongelmans stond 25 jaar geleden – met John Hobo en Rob Roeleveld – aan de wieg van dit Amsterdamse jeugdgezelschap. In feite richtte het drietal in 1976 kindercabaret Punt Komma Punt op. Destijds moest jeugdtheater vooral verantwoord vormend zijn. Hobo, zelf een van de oprichters van jeugdtheatergroep Wederzijds, had daar genoeg van en wilde het liever over een andere boeg

gooien met ongecompliceerd amusement voor kinderen.

Brekebeen ontstond uit gesprekken tussen Hobo en het Handtheater, een groep die al jaren theater maakt voor dove. Bijvoorbeeld een paar jaar geleden *Theo en Vincent* over de gebroeders Van Gogh en vorig jaar *Um amor natural*, naar de erotische gedichten van de Braziliaanse dichter Drummond de Andrade.

“We wilden samen iets maken,

Brekebeen

FOTO SYLL SCHAAP

dat net zo toegankelijk zou zijn voor dove als voor horende kinderen,” zegt Dongelmans. “Daarvoor hebben de leden van Hobo ook een beetje gebarentaal geleerd.”

Inmiddels hebben ze een paar try-outs voor gemengd publiek gespeeld. “Het leuke is dat we zien dat dove kinderen inderdaad net zo op de voorstelling reageren als horende,” zegt Dongelmans. “Alleen applaudisseren horende kinderen aan het slot, terwijl dove kinderen zwaaien.”

Brekebeen is tot 28 maart te zien in het Pleintheater.

Anne-Rose Bantzinger

BIJLAGE 2

MEDEWERKERS EN
CURRICULA VITAE

Jip	Tingue Dongelmans
Sloeber	John van Gelder
Donna	Yvonne Kuhfus
Script	Tingue Dongelmans
Regie	Johan Hobo
Gebarenregie	Mieke Julien
Decor en kleding	Annelies Douze
Lichtontwerp	John Neufeld
Theatertechniek	Ali Shafiee
Bewegingsadviezen	Erik Feenstra
Grafische vormgeving	Hilde Salverda
Fotografie	Syll Schaap
Lessen NGT	John van Gelder
Vertaling naar NGT	Mieke Julien
	Sandra Markies
	Sarah Muller

Johan Hobo (1942) speelde na zijn opleidingen aan de cabaretschool in Amsterdam (1960) en de toneelklas aan het Koninklijk Conservatorium in Antwerpen (1961/1962) bij verschillende theatergroepen, onder andere de Nederlandse Comedie, Toneelgroep Podium en Amsterdams Volkstoneel.

Hij was oprichter, artistiek leider en acteur van Theatergroep Wederzijds. Verder speelde hij in een aantal films en televisieseries. Hij is een van de oprichters van Theatergroep Hobo (1976) waar hij tot op heden acteert en als tekstschrijver actief is.

John van Gelder (1946) is oprichter van Handtheater, de enige theatergroep die voorstellingen brengt in de Nederlandse Gebarentaal. Tevens is hij initiatiefnemer en beheerder van Theater 't OOG, het enige centrum voor dovencultuur en Nederlandse Gebarentaal in Nederland. Hij speelde als acteur in diverse toneelstukken in de Nederlandse Gebarentaal. Als docent Nederlandse Gebarentaal is hij betrokken bij verschillende (podium)kunstprojecten van anderen, zoals van het Nederlands Danstheater en de filmregisseur Frans Weisz.

Yvonne Kuhfus (1959) volgde meerdere jaren acteer- en zanglessen. Ze speelde in diverse (jeugd)theaterproducties, deed mee aan musicals voor kinderen van Theatergroep Splinters, is te zien als actrice in enkele voorlichtingsfilms en is de laatste jaren betrokken als actrice bij Theatergroep HOB0.

Tingue Dongelmans (1949) voltooide haar opleiding aan de Academie voor Podiumvorming in Den Haag (1973). Zij was twee jaar werkzaam als actrice bij Theatergroep Wederzijds (jeugdtheater). Ze speelde in verschillende films en televisieseries, en in enkele vrije producties.

In 1976 was zij een van de oprichters van Theatergroep Hobo, waar zij tot op heden acteert, regisseert en als tekstschrijver actief is.

Mieke Julien (1953) is publiciste en schrijver. Ze werkte voor de VPRO televisie aan de ontwikkeling van het concept Achterwerk in de Kast en deed hiervoor de research en de begeleiding van de kinderen. Verder werkte ze voor het televisieprogramma Kinderkookkafé van de KRO. Ze schreef vier kinderboeken.

Vanaf de oprichting is ze betrokken bij Handtheater, de enige theatergroep die voorstellingen geeft in de Nederlandse Gebarentaal, als tekstschrijver en regisseur.

Annelies Douze (1952) volgde de opleiding theatervormgeving aan de Kunstacademie te Utrecht. Ze ontwierp decor en kostuums onder andere voor de volgende groepen en organisaties: Theatergroep Wederzijds, Joop van de Ende Producties, Theater Instituut Nederland, de VPRO televisie, Toneel aan de Amstel en Theatergroep HOB0.

John Neufeld (1950) werkte van 1977 tot en met 1982 als hoofd technische dienst bij Theater de Engelenbak en van 1982 tot en met 1995 als technisch coördinator in Theater De Balie. Sinds 1995 heeft hij een bureau voor theatertechniek te Amsterdam. Hij werkt(e) voor opdrachtgevers als De Rode Hoed, Klap op de Vuurpijl, Via à Vis, Springdance, Conny Janssen Danst en het Handtheater. Hij maakte het lichtplan voor de laatste vijf voorstellingen van Handtheater.

Hilde Salverda (1949) is grafisch ontwerper en producent. Zij volgde de opleiding tot grafisch ontwerper aan de Gerrit Rietveldacademie in Amsterdam. Zij werkte als grafisch ontwerper voor onder andere het Vertelfestival, De Wassen Neus / Chaim Levano, Scheherazade 2001 foundation, Kunstweb en Handtheater.

BIJLAGE

3

TECHNISCHE GEGEVENS

BREKEBEEN

Speelduur	55 minuten zonder pauze
Speelvlak	Breed 7 meter Diep 6 meter Hoog 3,5 meter Zwarte balletvloer Zwarte doeken rondom
Geluid	Minidiscspeler Geluidsinstallatie
Licht	Minimaal 12 kringen 20 spots Lichtplan is opvraagbaar
Opbouwtijd	3,5 uur
Prijs	Uitkoopsom f 1.600,- excl. 19% BTW Reiskosten f 1,- per km.
Zaalcapaciteit	Scholen 100 kinderen Theater 250 kinderen
Doelgroep	kinderen vanaf 4 jaar horend en doof

Voor informatie en boekingen

Theatergroep Hobo

Bosboom Toussaintstraat 1A
1054 AL Amsterdam
T 020 612 81 79
F 020 616 33 95
E hobo-s@dds.nl

Handtheater

Bilderdijkkade 60
1053 VN Amsterdam
T 020 412 38 21
F/TT 020 689 56 57
E info@handtheater.nl

BIJLAGE

4

SPEELLIJST

21 april	Papenstraattheater	Zwolle
aanvangstijd	Papenstraat 9	
reserveren	14.00 uur	
	T 038 421 85 00	
	TT/F 020 689 56 57	
toegangsprijs	f 9,00	
25 april	Stadstheater	Zoetermeer
aanvangstijd	Theaterplein 10	
reserveren	14.00 uur	
	T 079 342 75 65	
	TT/F 020 689 56 57	
toegangsprijs	f 10,00	
2 mei	Het Kruithuis	Groningen
aanvangstijd	Turfsingel 86	
reserveren	14.30 uur	
	T 050 312 56 45	
	TT/F 020 689 56 57	
toegangsprijs	f 7,50/volwassenen f 15,00	
9 mei	Theater Pierrot	Den Haag
aanvangstijd	Ferrandweg 4T	
reserveren	14.00 uur	
	T 070 393 33 48	
	TT/F 020 689 56 57	
toegangsprijs	f 7,50/12 jaar en ouder f 10,00	
12 mei	De Boerderij	Huizen
aanvangstijd	Hellingstraat 9	
reserveren	14.30 uur	
	T 035 525 62 52	
	TT/F 020 689 56 57	
toegangsprijs	f 10,00	
22 mei	Villa Zebra	Rotterdam
aanvangstijd	Museumpark	<i>besloten voorstelling</i>
	13.00	

BREKEBEEN

PREMIÈRE

14 maart 2001

De Krakeling

Amsterdam

Brekebeen is totstandgekomen dankzij de financiële ondersteuning van het Nationaal Revalidatie Fonds, het VSB Fonds, de Dienst Welzijn van de Gemeente Amsterdam, Stichting Kinderpostzegels Nederland en het Fonds Vorming en Educatie van Doven.

HAND THEATER GROEP HOBO

S P E E L L I J S T

22, 23 februari en 1 maart aanvangstijd	Theater 't OOG Tollensstraat 60 11.00 uur	Amsterdam <i>try-out</i>
25 februari aanvangstijd reserveren toegangsprijs	Het Diekhuis Beneden Zandpad 7 14.00 uur T 0187 48 24 00 TT/F 020 689 56 57 f 6,00	Middelharnis
6 maart aanvangstijd reserveren toegangsprijs	Kampina Kampina 7 14.00 uur T 020 493 34 68 TT/F 020 689 56 57 f 6,00/15 jaar en ouder f 7,50	Amsterdam
7 maart aanvangstijd reserveren toegangsprijs	Ostadetheater Van Ostadestraat 233D 14.15 uur T 020 679 50 96 TT/F 020 689 56 57 f 7,50/begeleiding f 10,00 volwassenen f 15,00	Amsterdam
11 maart aanvangstijd reserveren toegangsprijs	Steigertheater Fortstraat 7 15.00 uur T 024 322 81 27 TT/F 020 689 56 57 f 6,50/vanaf 12 jaar f 14,50	Nijmegen
14 maart aanvangstijd reserveren toegangsprijs	De Krakeling Nieuwe Passeerdersstraat 1 PREMIÈRE 14.00 uur T 020 622 29 99 TT/F 020 689 56 57 f 10,00/begeleiding f 12,00 volwassenen f 16,00	Amsterdam

21 maart aanvangstijd reserveren toegangsprijs	City of Wesopa Herengracht 23 15.00 uur T 0294 45 80 93 TT/F 020 689 56 57 f 10,00 inclusief workshop	Weesp
28 maart aanvangstijd reserveren toegangsprijs	Pleintheater Sajetplein 39 14.00 uur T 020 693 33 80 TT/F 020 689 56 57 f 7,50/begeleiding f 10,00 volwassenen f 15,00	Amsterdam
4 april aanvangstijd reserveren toegangsprijs	De Schoudermantel Singelpark 5 14.00 uur T 030 656 36 27 TT/F 020 689 56 57 f 5,00	Odijk
7 april aanvangstijd reserveren uur) toegangsprijs	De Kloostertuin Wilhelminaweg 77 14.30 uur T 0348 46 07 67 (vrijdag 6 april 16.00-17.30) TT/F 020 689 56 57 f 7,50	Woerden
8 april aanvangstijd reserveren toegangsprijs	Theater Wadway Koperslager 36 14.30 uur T 0229 27 05 25 TT/F 020 689 56 57 f 10,00	Wadway
11 april aanvangstijd reserveren toegangsprijs	De Goote Reede 2 14.00 uur T 0181 41 72 64 (do. en vrij. 11.00-18.00 uur) TT/F 020 689 56 57 f 5,00/volwassenen f 9,00	Brielle
17 april aanvangstijd	Basisschool 't Gilde Hoefsmidhof 4 13.30 uur	Purmerend

Brekebeen

datum	naam theater	Amsterdam	Buiten Amsterdam	Aantal A'dam	Aantal buiten A'dam
22 februari 2001	Theater 't OOG	Amsterdam		56	
23 februari 2001	Theater 't OOG	Amsterdam		58	
1 maart 2001	Theater 't OOG	Amsterdam		61	
25 februari 2001	Het Diekhuus		Middelharnis		67
6 maart 2001	Kampina	Amsterdam		72	
7 maart 2001	Van Ostadetheater	Amsterdam			87
11 maart 2001	Steigertheater		Nijmegen	100	
14 maart 2001	Krakeling	Amsterdam		180	
21 maart 2001	City of Wesopa		Weesp		76
28 maart 2001	Pleintheater	Amsterdam		97	
4 april 2001	De Schoudermantel		Odijk		62
7 april 2001	De Kloostertuin		Woerden		154
8 april 2001	Theater Wadway		Wadway		58
11 april 2001	De Goote		Bréelle		78
17 april 2001	Basisschool 't Gilde		Purmerend		96
21 april 2001	Papenstraattheater		Zwolle		90
25 april 2001	Stadstheater Zoetermeer		Zoetermeer		196
2 mei 2001	Het Kruithuis		Groningen		91
9 mei 2001	Theater Pierrot		Den Haag		90
12 mei 2001	De Boerderij		Huizen		58
22 mei 2001	Villa Zebra		Rotterdam		86
				624	1289

Aantal bezoekers**1913**

BIJLAGE

5

PRATEN MET JE HANDEN

PRATEN MET JE HANDEN

- workshop bij de voorstelling Brekebeen -

In Praten met je handen komen de meest voorkomende gebaren uit de voorstelling Brekebeen aan bod. Brekebeen wordt namelijk in twee talen gespeeld: het Nederlands en de Nederlandse Gebarentaal. Eventueel – bij groepen kleiner dan 15 deelnemers – komen andere werkvormen in de kring aan de orde. Zoals een gebarenverhaal doorgeven, gebaren vergroten en verkleinen, versnellen en vertragen.

Voor grote groepen (15 volwassenen en kinderen, of meer) kan de workshop het best in de theaterzaal zelf plaatsvinden. Het publiek zit – net als bij de voorstelling – op de tribune en de workshopleider staat ervoor.

Bij kleine groepen (tot 15 volwassenen en kinderen) kan de workshop het best plaatsvinden in een andere ruimte dan de theaterzaal, omdat de werkvormen in dat geval meer ruimte vereisen.

Praten met je handen heeft als doelstelling: het plezier te ontdekken van praten met je handen en je gezicht. De workshop is geschikt voor kinderen vanaf 4 jaar en de volwassenen die hen begeleiden.

De duur van de workshop kan worden aangepast aan de beschikbare tijd.

De meeste voorkomende woorden in de voorstelling:

Wakker
Slapen
Huis
Kelder
Gebaren (met je handen praten)
Praten
Spelen
Kapot
Weggooien
Doof
Horend
Zien

Ruiken
Been breken (Brekebeen)
Donna, Jip en Sloeber
Kind
Jongen
Meisje
Gemeen
Leuk
Lief
Grappig
Jaloers
Ruzie
Gemeen
Kijken
Lopen
Dansen
Goed
Vrienden
Mooi
Ik kan
Ik kan niet
Ik wil
Ik wil niet
Begrijpen
Moe
Boos
Bang
Blij
Verdrietig
Verbaasd
Verliefd
Lelijk
Ziek
Gezond
Muziek
Trouwen
Blijven

COLOFON

Tekst	Mieke Julien
Grafische vormgeving	Hilde Salverda
Omslag	Colette van de Berg Hilde Salverda
Fotografie	Syll Schaap

De voorstelling is totstandgekomen dankzij de financiële bijdrage van het Nationaal Revalidatie Fonds, het VSB Fonds, de Dienst Welzijn van de Gemeente Amsterdam, Stichting Kinderpostzegels Nederland, het Fonds Vorming en Educatie voor Doven en het Bert Schierbeekfonds.

Handtheater
p/a Theater 't OOG
Bilderdijskade 60
1053 VN Amsterdam
teksttelefoon 020 689 56 57
telefoon 020 4123 821
fax 020 689 56 57
e-mail info@handtheater.nl
website www.handtheater.nl

Voor boekingen
Theatergroep Hobo
Bosboom Toussaintstraat 1A
1054 AL Amsterdam
telefoon 020 612 81 79
fax 020 616 33 95
e-mail hobo-s@dds.nl
website www.theatergroep-hobo.nl